

Η έννοια του “κατεστημένου” στην θεολογία του π. Συμεών Κραγιόπουλου

/ Γνώμες

- Δημήτρης Ιωάννου, Φιλόλογος – Συγγραφέας

Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/2025/09/o-p-symeon-kragiopoulos-kai-i-psychologia-i-pnevmatiki-tou-parakatathiki/>

Για να γυρίσουμε σε αυτά που λέγει ο π. Συμεών, η δύσκολη ώρα θα έρθει και θα πρέπει τότε θα θυσιάσεις το πολυαγαπημένο σου «ατού», αυτό που νομίζεις ότι είναι το μέγα πλεονέκτημα, αλλά η υπακοή θα δείξει ότι δεν πρόκειται παρά για ένα «είδωλο». Εφόσον λοιπόν πας σε απλανή οδηγό και αναπτυχθεί μεταξύ σας το μυστήριο της «φιλόανθρωπης», όπως λέγει ο πατήρ, υπακοής- γιατί η πραγματική υπακοή δεν είναι τυραννία αλλά εμπιστοσύνη-, τότε θα πρέπει να ρωτήσεις τον πνευματικό: «ποιο είναι το δικό μου κατεστημένο;».

Στο μυστήριο της υπακοής πρέπει να μείνουμε λίγο περισσότερο. Ο άνθρωπος πρώτα από όλα πρέπει, λέγει ο πατήρ, να μιμηθεί τον Χριστό, ο οποίος έκανε τέλεια υπακοή στον Πατέρα. Και με αυτό δεν εννοούμε απλώς την σταυρική Του θυσία. Ολόκληρη η ζωή Του ήταν γεμάτη δυσκολίες και κακουχίες• από την Γέννησή Του στον στάβλο, την φυγή στην Αίγυπτο ως πρόσφυγας κλπ, μέχρι την Σταύρωση, ολόκληρη η ζωή Του ήταν μια υπακοή στον Πατέρα. Ο Χριστός, συμφώνως προς την θεολογία του αγίου Μαξίμου Ομολογητή είχε απόλυτη την

ταύτιση του γνωμικού και του φυσικού θελήματος. Γνώριζε ποιο ήταν σε κάθε περίπτωση το θέλημα του Θεού και το έπραττε υποτασσόμενος στον Πατέρα. Αντιθέτως εμείς, οι κοινοί άνθρωποι, δεν το ξέρουμε και, το πιο προβληματικό, δεν το αναζητούμε. Και είναι παντελώς απαραίτητο να γνωρίζουμε το θέλημα του Θεού, για να μπορούμε και να το εφαρμόσουμε. Αλλά γιατί δεν γνωρίζουμε το θέλημα του Θεού, έστω κι αν έχουμε καλή προαίρεση; Ο συνηθισμένος άνθρωπος λοιπόν, κατά τον π. Συμεών Κραγιόπουλο, υπόκειται σε πλάνη. Νομίζει ότι υπακούει στον Θεό, ενώ στην πραγματικότητα αυτό στο οποίο υπακούει είναι, στην καλύτερη περίπτωση, ο εαυτός του. Και είναι μεταπτωτικό φαινόμενο, λέγει ο μεγάλος θεολόγος, να χαριζόμαστε στον εαυτό μας, να θέλουμε τα εύκολα. Και δεύτερον, ακόμη και να ξέρουμε το θέλημα του Θεού, μπορεί να σκοντάψουμε, να πέσουμε. Χρειάζεται λοιπόν ο απλανής οδηγός.

Ένα δεύτερο παράδειγμα από την προσωπική μου ζωή είναι πως, μετά από ένα διάλογο με κάποιον μάρτυρα του Ιεχωβά, αποφάσισα να συνεχίσω τη συζήτηση μαζί του, για να τον πείσω, όπως πίστευα, ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει δίκιο. Είχα διαβάσει άφθονο π. Αντώνιο Αλεβιζόπουλο, αυτόν τον μεγάλο αντιαιρετικό διδάσκαλο της εποχής μας, και αισθανόμουν εύκολο να κατατροπώσω στη συζήτηση τον αιρετικό. Γεμάτος χαρά λοιπόν μπήκα στο εξομολογητήριο του π. Ιγνατίου και του είπα τι σκεφτόμουν. Εκείνος μου είπε ότι τον διάλογο αυτό δεν πρέπει να τον κάνεις. Τον ρώτησα: «Φοβάστε μην πλανηθώ», μήπως δηλαδή με προσηλυτίσει ο αιρετικός στην αίρεση; Ο Γέροντας έκανε μια χειρονομία που σήμαινε όχι, μου επεσήμανε όμως ότι δεν πρέπει να ερχόμαστε σε επαφή με αιρετικούς, πέρα από το να τους λέμε ένα «χαίρε». Μετά τον ρώτησα, «και αν τύχει να είναι η επιθυμία του να βρει την αλήθεια ειλικρινής;», και τότε ο Γέροντας μου είπε «δως του ένα βιβλίο του π. Αντωνίου, να γράψει σε ένα χαρτί τι απορίες έχει, και μετά να του απαντήσουμε». Και μου είπε ότι δεν επιτρέπονται ομιλίες και διάλογοι με τους αιρετικούς. Στην αρχή στενοχωρήθηκα, γιατί νόμιζα ότι η επιθυμία μου ήταν καλή και αγία, σύμφωνη με το θέλημα του Θεού, ιδού όμως που δεν ήταν. Αργότερα κατάλαβα το μένος αυτού του ανθρώπου ενάντια στην Ορθοδοξία, την δαιμονική θα έλεγα κατάσταση του, από την οποία είθε να τον βγάλει ο Κύριος.

Ένα άλλο θέμα που αναλύει ο π. Συμεών στην ομιλία του «Ο Κύριος είναι κοντά μας στις δυσκολίες» είναι αυτό της εγκατάλειψης από τον Θεό. Ο ιερός Πατήρ αναφέρεται στον Μέγα Αντώνιο και στο γεγονός ότι πέρασε ένα σωρό δοκιμασίες χωρίς φαινομενικά να τον βοηθά ο Θεός. Όταν τελικά ο Θεός φάνηκε, τον ρώτησε «Πού ήσουν, Κύριε;», και ο Χριστός του είπε, «εδώ ήμουν, παρακολουθούσα τον

αγώνα σου». Είναι και αυτό ένα μυστήριο της πνευματικής ζωής, ο Χριστός να θέλει να βλέπει τον αγώνα μας. Η αλήθεια είναι ότι αυτό είναι μάλλον κάτι σπάνιο στην πνευματική ζωή και γίνεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Ο Θεός συνήθως είναι κοντά μας στις δυσκολίες. Ο π. Συμεών αναφέρει ένα περιστατικό με ένα νέο που περπατούσε στην άμμο και όταν γυρνούσε πίσω έβλεπε χνάρια από δυο ανθρώπους, ένα τα δικά του και ένα του Χριστού. Μερικές φορές όμως κοιτούσε πίσω και έβλεπε μόνο τα δικά του χνάρια. Για ένα μεγάλο διάστημα υπήρχαν μόνο αυτά. Όταν τελικά φάνηκε ο Χριστός, τον ρώτησε γιατί μερικές φορές τον άφηνε μόνο του, και ο Κύριος απάντησε ότι στην πραγματικότητα τα μονά χνάρια που έκανε δεν ήταν δικά του, αλλά του Χριστού, που τον κρατούσε στην αγκαλιά του. Σπάνια λοιπόν μας αφήνει ο Θεός. Και όταν μας αφήνει, λέγει ο Πατήρ, κάπου εκεί είναι και Αυτός – και μένουμε «μόνοι», γιατί αυτό είναι ωφέλιμο για την ψυχή μας.

Είδαμε μερικά σημεία της διδασκαλίας του π. Συμεών για το σωτηριολογικό έργο του Χριστού και φυσικά της Εκκλησίας. Ξεκινήσαμε την εργασία μας λέγοντας ότι ο π. Συμεών έδωσε πολύ μεγάλη σημασία στην έννοια του «κατεστημένου», την οποία για να την προσεγγίσει χρησιμοποίησε και μερικές ψυχολογικές έννοιες-ήταν γνώστης, όπως είπαμε, των μεγάλων ψυχολόγων της εποχής. Ωστόσο, πρέπει να πούμε ότι καμιά ψυχολογική κατηγορία και καμιά ψυχανάλυση δεν μπορεί να προσεγγίσει την έννοια του «κατεστημένου», όπως την συνέλαβε ο π. Συμεών. Ο Φρόυντ μίλησε για ορισμένες καταστάσεις που έχουν παγιωθεί στον άνθρωπο-νευρώσεις και ψυχώσεις-, δεν έδινε όμως καμιά ηθική σημασία σε αυτές τις κατηγορίες. Έβλεπε τον άνθρωπο σαν μια μηχανή- αν δεν ικανοποιηθεί η ορμή της libido, τότε ο άνθρωπος απλά θα αρρωστήσει. Ή το πολύ πολύ, μέσα από την διαδικασία της μετουσίωσης, θα μετατρέψει την ορμή της libido, που δεν έχει, όπως είπαμε, καμιά ηθική διάσταση, μέσα από μια διαδικασία «εξευγενισμού», σε αγάπη για τις καλές τέχνες, σε δημιουργικότητα κ.λπ. Ο Φρόυντ, όσο και αν φαίνεται παράξενο, δεν πίστευε ότι υπάρχει αγάπη. Αντιθέτως, το «κατεστημένο» του π. Συμεών είναι μια βαθιά υπαρξιακή κατηγορία. Έχει πλήρως ηθική διάσταση. Και ο μεγάλος θεολόγος μετατρέπει την ψυχαναλυτική «εξομολόγηση» του ασθενούς ενώπιον του γιατρού του, όπου για όλα «φταίει» η παιδική ηλικία, στο μυστήριο της «φιλόανθρωπης υπακοής», όπου ο άνθρωπος θα ανακαλύψει και θα θεραπευθεί από το κατεστημένο. Ο σκοπός του π. Συμεών δεν είναι να δώσει μια προσωρινή ανακούφιση στον ασθενή• είναι να τον μεταμορφώσει σε καινό άνθρωπο.

Η «υπακοή» εγκλείει μέσα της την έννοια του Απείρου. Ο άλλος, ο Άπειρος Θεός, είναι Αυτός που μπορεί να λύσει και το πρόβλημα της ενοχής. Για την ψυχανάλυση,

δεν υπάρχει ενοχή• όλα οφείλονται στις πρώιμες εμπειρίες του ανθρώπου, στην παιδική του ηλικία. Αντιθέτως, ο π. Συμεών, διαφοροποιούμενος πλήρως σε αυτό το σημείο από την ψυχολογία, πιστεύει φυσικά ότι υπάρχει ενοχή, παραδέχεται όμως ότι ο άνθρωπος μόνος του δεν μπορεί να επιτύχει την λύση αυτού του προβλήματος. Όπως γράφει σε άλλα του βιβλία, είναι ο Χριστός, το Άπειρο, αυτός που ζητά να σηκώσει την αμαρτία μας, αλλά και την ενοχή μας. Και όλα αυτά τα διδάσκει ο π. Συμεών, κρατώντας από την ψυχολογία και την ψυχανάλυση, ό,τι μπορεί να κρατηθεί: π.χ. την έννοια, όπως είπαμε, του ασυνειδήτου, της απώθησης κ.λπ. Είναι ένας πατέρας της Εκκλησίας που επιτέλους λύνει το πρόβλημα των σχέσεων «Θεολογίας και Ψυχανάλυσης». Το έργο του είναι ένας αληθινός θησαυρός και ο ίδιος -ας μου επιτραπεί να πω- ένας ιερός Πατέρας της Εκκλησίας.

Πηγή: pemptousia.gr